

УКРАЇНА ТА ПОЛЬЩА В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

УДК 332.14+339.92(477+061.1ЄС)

Ігор Ярославович Коцан – доктор біологічних наук, професор, ректор Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

ПОТЕНЦІАЛ МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО Й ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА СПІВПРАЦІ НА РІВНІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ УПРОВАДЖЕННЯ БЕЗВІЗОВОГО РЕЖИМУ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС І ПОГЛИБЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Західні області України, які межують із Польщею (Волинська, Львівська, Закарпатська) географічно є прикордонними регіонами, значною мірою орієнтованими на розвиток тіснішої співпраці з партнерами в Польщі та інших країнах ЄС. Відповідно до своєї локалізації, вони можуть розраховувати на кошти ЄС, які призначаються на транскордонне та прикордонне співробітництво, мають більше шансів залучати ці кошти на розбудову своєї інфраструктури, ніж центральні або східні території.

Транскордонне й міжрегіональне співробітництво областей розвивається на основі відповідних програмних документів, якими визначено стратегічні пріоритети розвитку регіонів. Наприклад, для Волинської області це: Стратегія економічного і соціального розвитку Волинської області (рішення обласної ради від 10.12.2004 № 16/3 з доповненнями, внесеними рішенням обласної ради від 21.06.2007 № 13/5); Регіональна програма розвитку транскордонного і міжрегіонального співробітництва на 2013–2015 роки (рішення обласної ради від 21.12.2012 № 14/18). Подібні документи розроблено й прийнято в усіх областях українсько-польського прикордоння.

Важливу роль у транскордонному співробітництві відіграють домовленості між самоврядуваннями поселень – ґмін і міст – укладені між владами й установами самоврядних одиниць прикордонних та інших регіонів передусім у сферах культури, спорту, освіти, туризму, спільних проектів й економічної діяльності.

Особливе значення для транскордонного співробітництва мають угоди, укладені громадами прикордонних областей – враховуючи, що вони можуть бути основою для спільної проектної діяльності у рамках програм транскордонного співробітництва Європейського Союзу. Сьогодні на рівні кожної прикордонної області укладено десятки таких угод із польськими партнерами.

В іншій площині реалізуються інституційні домовленості – укладені безпосередньо між установами й організаціями обох сторін. Вони стосуються діяльності окремих установ, яка пов'язана зі співробітництвом у сфері моніторингу й обміну інформацією щодо стану природного середовища, прикордонних вод, ветеринарної охорони, епідемічних загроз, надзвичайних ситуацій тощо.

Окремий рівень транскордонної співпраці формують угоди між суб'єктами господарювання – договори та контракти, спільні грошові внески, заснування спільних фірм, проекти тощо.

Істотний вплив на цілісну систему та клімат міжнародного співробітництва, активізацію та економічний розвиток прикордонних регіонів має так зване «вільне»

співробітництво – неорганізована торгівля та прикордонний обмін, одноразові форми співробітництва громад, установ, а також туристична й торгова активність громадян обох держав.

Особливий інституційний рівень транскордонного співробітництва між Україною та Польщею сформувався ще в першій половині 1990-х років у постаті єврорегіонів «Карпатський» та «Буг», які є важливими осередками інтенсифікації та розвитку українсько-польського міжрегіонального й транскордонного співробітництва. Потрібно відзначити, що сьогодні єврорегіони функціонують із польського боку саме у форматі об'єднань територіальних громад, що дає істотні переваги в конкуренції, зокрема щодо отримання різного роду грантів.

Важливим аспектом розвитку українсько-польського міжрегіонального та транскордонного співробітництва є залучення фінансових засобів ЄС в рамках реалізації окремих проектів, зокрема у рамках Програми транскордонного співробітництва «Польща–Білорусь–Україна», кошти якої сьогодні ефективно використовуються органами місцевої влади та самоврядування, а також неурядовими організаціями обох держав у сфері міжрегіонального та транскордонного співробітництва. На сьогодні вже очевидна ефективність цієї програми, завдяки підтримці якої на території України вже реалізуються десятки транскордонних проектів, що відповідають стратегічним пріоритетам соціально-економічного розвитку областей та мають на меті покращення конкурентоздатності та добробуту регіонів. Програма пропонує унікальні можливості співпраці з польськими партнерами. До основних пріоритетів Програми належать: підвищення конкурентоздатності прикордонних територій, покращення якості життя, а також інституційна співпраця та підтримка ініціатив місцевих громад. Сьогодні розпочато реалізацію конкурсів цієї програми на період 2014–2020 рр. і можна констатувати, що зацікавлення в участі серед українських потенційних бенефіціарів суттєво зросло порівняно з попереднім грантовим періодом (2007–2013 рр.).

Проте, оцінюючи сучасний стан транскордонного співробітництва на рівні місцевого самоврядування та враховуючи суттєво розширені можливості громад в аспекті реформи децентралізації, їх активність щодо співпраці з польськими партнерами в розглянутих вище площинах, можна констатувати наявність великого потенціалу, який досі не реалізовано з низки причин, зокрема:

- 1) низький економічний потенціал території та показник заможності суспільства;
- 2) застаріла структура економіки;
- 3) занадто мало інвестицій у сучасні технології;
- 4) недостатньо розбудована й застаріла туристична інфраструктура;
- 5) слабка координація діяльності установ інфраструктури підтримки бізнесу з метою підтримки розвитку економічної співпраці у транскордонному вимірі;
- 6) низький рівень соціально-економічного розвитку й висока частка людей, які перебувають під загрозою соціального виключення та бідності;
- 7) високий рівень прихованого безробіття;
- 8) не вигідна структура зайнятості;
- 9) низький рівень доходів на мешканця;
- 10) недостатня соціальна та освітня інфраструктура;
- 11) низький рівень розвитку дорожньої інфраструктури, слабка якість і пропускна здатність доріг;
- 12) низький рівень розвитку залізничної інфраструктури, особливо у прикордонній зоні, мала диверсифікація пунктів перетину кордону (відсутність пішохідних туристичних переходів);
- 13) слабке використання аеропортів;
- 14) брак автострад й об'їзних доріг;
- 15) недостатня кількість і пропускна здатність пунктів перетину кордону

порівняно з потребами прикордонного руху;

16) недостатня кількість телекомунікаційних послуг (інтернет, стаціонарний і мобільний зв'язок);

17) недостатньо розвинена комунальна інфраструктура й охорона довкілля (каналізаційна мережа, установки для утилізації комунальних відходів).

Серед перешкод досі чи не найголовнішою була проблема складності й тривалості процесу оформлення віз.

До суспільних обмежень також слід віднести негативні стереотипи громадської свідомості, які певним чином гальмують розвиток партнерських відносин між державами, психологічну неготовність громадськості до співпраці, невисокий рівень зацікавленості широкого загалу в результатах прикордонного та міждержавного співробітництва

Важливими чинниками для подолання зазначених проблем є імплементація Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та запровадження Євросоюзом безвізового режиму для громадян України, наслідком чого можна прогнозувати зростання активності саме на рівні місцевих громад, що, вочевидь, потребуватиме розробки певних стратегічних підходів на державному й регіональному рівнях.

У нових умовах розвиток транскордонного (прикордонного) співробітництва повинен ґрунтуватися на добре спланованій, продуманій та збалансованій політиці, яка давала б змогу реагувати на зміни економічної і політичної ситуації на прикордонні. У цьому аспекті актуальним є оновлення стратегії українсько-польського міжрегіонального та прикордонного співробітництва (попередня підписана ще у 2004 р.) із визначенням основних напрямів, пріоритетів та цілей розвитку українсько-польського міжрегіонального та прикордонного співробітництва. Така стратегія мала б дати базис для подальшої розробки на рівнях регіонів і територіальних громад.

Серед економічних, інфраструктурних, соціальних та природоохоронних цілей у розвитку прикордонних регіонів відзначу, зокрема:

- 1) розвиток науково-технологічних парків;
- 2) розвиток логістичних центрів;
- 3) розвиток консультаційної інфраструктури на базі існуючих та новостворених установ оточення бізнесу;
- 4) побудова другого мосту на річці Буг – у міжнародному дорожньому пункті пропуску «Устилуг–Зосін»;
- 5) розбудова нових міжнародних дорожніх контрольно-пропускних пунктів «Крилув–Кречів», «Грудек–Амбуків», «Збереже–Адамчуки» та під'їздної інфраструктури на польсько-українському державному кордоні;
- 6) повернення безпосереднього залізничного сполучення Холм–Ковель;
- 7) модернізація дороги (N22) на трасі Устилуг–Луцьк, у тому числі мережі об'їзних доріг у межах міст: Устилуг, Володимир-Волинський, Луцьк;
- 8) створення *швидкого залізничного сполучення* Львів–Люблін–Замость–Варшава;
- 9) покращення екологічної ситуації в прикордонні;
- 10) опрацювання програми транскордонної співпраці служб управління надзвичайними ситуаціями;
- 11) зміцнення розвитку польсько-українського співробітництва заради збереження захисту культурної спадщини;
- 12) транскордонне співробітництво з університетами та дослідними установами з метою просування регіону;
- 13) співпраця освітніх установ території транскордонного регіону, підготовка навчальних програм системи обміну студентами.

Також надзвичайно актуальним питанням є опрацювання можливостей розширення фінансової підтримки транскордонного й міжрегіонального співробітництва між Україною та Польщею в контексті безвізового режиму та асоціації як зі сторони України, так і Європейського Союзу і Республіки Польща. Передусім варто підкреслити важливість відновлення національних програм підтримки транскордонного співробітництва. Але також, очевидно, важливо розвивати діалог щодо розробки транскордонних програм вже на найближчу перспективу з урахуванням нових реалій задля сприяння реформам, діалогу громад, якісному управлінню, сталому розвитку, охороні довкілля, розвитку інфраструктури тощо.

Оцінюючи сучасний стан транскордонного співробітництва на рівні місцевого самоврядування й враховуючи суттєво розширені можливості громад в аспекті реформи децентралізації, їх активність щодо співпраці з польськими партнерами в розглянутих вище площинах, можна констатувати наявність великого потенціалу, який досі не реалізовано з ряду причин. Серед перешкод досі чи не найголовнішою була проблема складності й тривалості процесу оформлення віз.

Поза сумнівом, упровадження безвізового режиму між Україною та ЄС відкриває великі перспективи для активізації транскордонної та міжрегіональної співпраці й з цього мають скористатися передусім саме місцеві громади – відтак партнерські контакти мають стати не винятковим явищем, а здійснюватися на регулярній основі. Звісно, цьому має сприяти й відповідний розвиток транспортної інфраструктури й транскордонної логістики. Сьогодні органи самоврядування є більш інертними порівняно з громадськими об'єднаннями чи іншого роду суб'єктами в аспекті освоєння грантових засобів, зокрема в рамках згаданої вище програми ТКС «Польща–Білорусь–Україна». Враховуючи потенціал програми й можливі перспективи розширення фінансування з боку ЄС після 2020 р., на основі досвіду сусідньої Польщі та в аспекті візової лібералізації, можна прогнозувати зростання активності саме на рівні місцевих громад, що, вочевидь, потребуватиме розробки певних стратегічних підходів на державному й регіональному рівнях.

У випадку ж гіпотетичного отримання перспективи членства в ЄС на прикордонні регіони може поширитися дія певних передвступних програм на кшталт PHARE, які дієво готували країни Центральної та Східної Європи до членства у ЄС. Всі підстави припустити, що ці області мають, порівняно з іншими регіонами України, кращі перспективи для розвитку також і відкритого співробітництва між місцевими суб'єктами й їх партнерами в Польщі або інших країнах ЄС.

Тому, підсумовуючи, можна зазначити зростаючу актуальність використання потенціалу міжрегіонального й транскордонного співробітництва на рівні місцевого самоврядування в контексті упровадження безвізового режиму між Україною та ЄС, також і в аспекті перспектив європейської інтеграції України.